

מחווון תשובות לשאלון אזרחות לעולים חדשים, מס' 913131, 139, קיץ תשס"ח

הנחיות כלליות:

- * במחווון זה כתובות בקיצור תשובות על שאלות המבחן והנחיות למתן הציון.
- * במחווון מוצגים רכיבי התשובה העיקריים. אם התלמיד כלל בתשובתו רכיב שאינו כלול במחווון, על המעריך לבדוק אם הוא נכון, על פי ספרי הלימוד ובהתייעצות עם מעריך בכיר.
- * במתן הציון יש להימנע מהשפעות שנובעות מכתב היד, מסגנון הכתיבה ומאורך התשובה. יש להעריך רק את מה שנדרש בשאלה, ולא יותר מכך.
- * קו אלכסון ⑦ מסמן תשובה חלופית (זו או זו מתקבלת באותה מידה). חלקי תשובה המובאים בסוגריים אינם הכרחיים לקבלת ניקוד מלא.
- * ההנחיות במחווון מנוסחות בלשון זכר, ומכוונות למעריכות ולמעריכים כאחד.

פרק ראשון

הנבחן צריך לענות על שתיים מהשאלות 1-3.

1. האזרחות בישראל

א. נושאים בחוק השבות שיש עליהם ויכוח בישראל:

ציון נושא אחד – 30%

- הגדרת מיהו יהודי
- יצירת אי-שוויון בין יהודים לאחרים

דעות בוויכוחים:

הסבר שתי דעות בנושא אחד – 30%+40%

- לפי דעה אחת, יהדותו של אדם נקבעת לפי ההלכה המסורתית (האורתודוקסית), ולפי הדעות האחרות, גם מי שהתגייר בגיור שאינו אורתודוקסי / הוא בן לאב יהודי / מגדיר את עצמו כיהודי יכול להיחשב כיהודי לעניין חוק השבות.
- לפי דעה אחת, מותר למדינת ישראל להעניק עדיפות ליהודים בהגירה אליה (כי היא מדינה יהודית), ולפי דעה אחרת, העדפת היהודים מפלה את מי שאינם יהודים (ולכן יש לבטל אותה).

ב. דרכים אחרות לקבלת אזרחות בישראל:

הסבר שתי דרכים – 40%+60%

- מי שישב בארץ-ישראל בזמן הקמת המדינה זכאי לקבל אזרחות ישראלית.
- מי שנולד לאזרח מדינת ישראל זכאי לאזרחות ישראלית (למעט מי שנולד מחוץ לישראל להורים אזרחי המדינה שלא חיו בישראל).
- מי שנולד בארץ לאחר הקמת המדינה וחי בה, זכאי לקבל אזרחות ישראלית (בתנאים מסוימים).
- מי שחי בישראל ואינו זכאי לקבל אזרחות ישראלית לפי התנאים הקודמים, יכול להגיש בקשה להתאזרחות.
- שר הפנים מוסמך להעניק אזרחות במקרים מסוימים גם למי שאינו זכאי לה לפי תנאי אחר.

ג. מקרים שבהם שר הפנים רשאי לבטל את האזרחות של אדם בישראל:

הסבר שני מקרים – 40%+60%

- בקשה של אזרח לויתור על אזרחותו.
- אדם שקיבל אזרחות על סמך נתונים כוזבים.
- אדם שיצא בלי רשות לארץ אויב.
- אדם שעשה מעשה שיש בו הפרה של חובת הנאמנות למדינה.

2. **הרשות השופטת**

א. **דרכים שבהן נשמרת העצמאות של הרשות השופטת:**

הסבר שתי דרכים – 40%+60%

- אסור לפרסם דברים בעניין הנדון בבית המשפט (כדי שלא להשפיע על השופטים / סוביודיצה).
- הכנסת אינה יכולה לבטל פסק דין של בית המשפט.
- השופטים נבחרים על ידי ועדה מיוחדת (שמורכבת מאנשי מקצוע ונציגי שלוש רשויות השלטון), כדי למנוע לחצים פוליטיים בבחירת השופטים.
- השופטים נהנים משכר גבוה שנקבע על ידי הכנסת (כדי שיוכלו להקדיש את כל מרצם לעבודתם וכדי שלא יופעלו עליהם לחצים כספיים).
- התנאים להעלאת שופט בדרגה הם מקצועיים בלבד.
- רק בית דין משמעותי לשופטים (שבו חברים שופטים בלבד) יכול לבטל מינוי של שופט.
- אסור להעביר שופט בניגוד לרצונו למקום כהונה אחר (בלי אישור של נשיא בית המשפט העליון / החלטת בית הדין המשמעותי של השופטים).
- לשופטים יש חסינות מפני תביעות על הוצאת לשון הרע ומפני חקירה פלילית (כדי שלא יחששו לקבוע את פסק הדין).

ב. **כיצד עקרון שלטון החוק בא לידי ביטוי בעבודה של הרשות השופטת:**

הסבר – 100%

החוק הוא שמנחה את השופט בעבודתו / הוא חייב לשפוט לפי החוק הקיים, והענישה חייבת להיות בהתאם לחוק.

ג. **התפקידים של בית המשפט העליון:**

הסבר שני תפקידים – 40%+60%

- בית משפט לערעורים על החלטות של בתי משפט נמוכים יותר.
- בית משפט גבוה לצדק / בג"ץ, שבו דנים בעניינים שבין האזרח לרשויות השלטון.

3. **פיקוח וביקורת על השלטון**

א. **מדוע במשטר דמוקרטי חייבת להיות ביקורת על השלטון:**

שני הסברים – 40%+60%

- למנוע את עריצות השלטון – שימוש לרעה בכוחו של השלטון.
- להבטיח הגנה על שלטון החוק.
- להבטיח הגנה על זכויות האדם / המיעוט.
- לטפח את איכות השלטון – להבטיח את יעילות השלטון, ואת טוהר המידות שלו.
- לשפר את תהליך קבלת ההחלטות – תיקון החלטות של השלטון העלולות לגרום נזק.

ב. **כיצד חוקה מגבילה את השלטון:**

הסבר – 100%

במדינה דמוקרטית החוקה קובעת את מסגרת הפעולה של רשויות השלטון / אוסרת על השלטון לבצע פעולות שיפגעו בזכויות אדם ואזרח.

ג. **כיצד מבקר המדינה או ועדת חקירה ממלכתית מפקחים על השלטון:**

הסבר אחד – 100%

מבקר המדינה: בודק שהפעולות של משרדי הממשלה ושל כל הגופים שקשורים אליהם מתבצעות באופן חוקי ויעיל, ומגיש לממשלה דוח על ממצאי הבדיקה.
ועדת חקירה ממלכתית: חוקרת נושאים הנתונים במחלוקת ציבורית, מוסמכת לזמן עדים ולדרוש מסמכים, ומגישה את מסקנותיה והמלצותיה לממשלה.

פרק שניעל הנבחן לענות על שלוש משהשאלות 4-8.**4. הבדלים בין חוק יסוד לחוק רגיל:**

הסבר שני הבדלים – 40%+60%

- חוקי היסוד מנוסחים בצורה כללית ותמציתית (ואין בשמם ציון של שנת החקיקה), ואילו חוקים רגילים מפורטים יותר.
- חוקי היסוד עוסקים בערכי היסוד של המדינה / במבנה המשטר ובסמכויותיו ובשמירה על זכויות אדם ואזרח, ואילו חוקים רגילים עוסקים ביתר הנושאים.
- חלק מחוקי היסוד נהנים ממעמד מיוחד – אי-אפשר לשנות אותם ברוב רגיל / אי-אפשר לחוקק חוק הסותר את תוכנם, ואילו חוקים רגילים אינם נהנים ממעמד מיוחד.

5. כיצד הקרן הקיימת לישראל או המשרד לקליטת עלייה מבטאים את האופי היהודי של מדינת ישראל:

הסבר אחד – 100%

- הקרן הקיימת לישראל:** עוסקת ברכישת קרקע להתיישבות עבור העם היהודי. אדמות הקרן הקיימת מופקדות בידי מנהל מקרקעי ישראל.
- המשרד לקליטת עלייה:** מסייע ליהודים שעולים לארץ. בכך בא לידי ביטוי הקשר של מדינת ישראל עם יהודי התפוצות.

6. הסבר המושגים:

הסבר שני המושגים – 40%+60%

- פלורליזם:** הכרה בקיומן של קבוצות שונות בחברה, ובזכותן של קבוצות אלה לפעול למען עצמן ולבטא את השונות שלהן.
- חסינות עניינית:** חסינות המגנה על חבר כנסת על מעשים שעשה למען/בעת מילוי תפקידו.

7. סיבות שבגללן אפשר למנוע ממפלגה מלהשתתף בבחירות לכנסת:

ציון שתי סיבות – 40%+60%

- שלילת קיומה של ישראל כמדינה יהודית.
- שלילת קיומה של ישראל כמדינה דמוקרטית.
- הסתה לגזענות.
- תמיכה במאבק מזוין נגד מדינת ישראל.

8. תפקידי הכנסת:

הסבר שני תפקידים – 40%+60%

- הכנסת היא בית הנבחרים שבו מיוצגות העמדות והאינטרסים של הציבור בישראל.
- הכנסת מאשרת את הממשלה או מפילה אותה (על ידי הבעת אמון / אי-אמון).
- הכנסת היא הרשות המחוקקת של מדינת ישראל.
- על הכנסת מוטל התפקיד של הכנת החוקה למדינת ישראל.
- הכנסת מפקחת על פעולות הממשלה ומבקרת אותן בשם העם.
- הכנסת בוחרת את נשיא המדינה ואת מבקר המדינה, ומוסמכת להעביר אותם מתפקידם (הכנסת משתתפת גם בבחירתם של בעלי תפקידים נוספים).
- הכנסת מוסמכת לבטל את חסינותו של חבר כנסת.
- הכנסת משתתפת בעיצוב הדיון הציבורי.
- החברות בכנסת יכולה לסייע בהכשרה לתפקידים ציבוריים בכירים יותר.